

AUORE MARTIN

IRAGANEKO ZULOARI

ETORKIZUNA JOSTEN

Urte askoan politikan eta militantzian aritu da. Orain, birziklate bidean ote dagoen iruditu zaigu, martxan jarri duen jostundegiko arropa bezala

Jon GARMENDIA

«Galtzear den jostungintzari eutsi, eta enplegua sortu nahi dugu»

E rrobik zeharkatzen duen Lapurdiko herri xarmagarria da Kanbo, batzuentzat, Edmond Rostanden lur-reko paradisua, “Cyrano De Bergerac” idatzi zuen poeta antzerkigilearena; besteen-tzat, terma eta bainuetxe inguru-nea da, eta burua zuritutako gazte askorentzat, aldiz, herri historikoa, 2.000n Bidasoaren bi aldeetako gazteak elkartu baitzi-ren bertan, Gazte Topagunearen kariatara, gazte mugimenduaren batasuna aldarrikatu eta indar-tzeko xedez. Urte honetako apirilaz geroztik, han dago Orratzetik Hari elkarte, filosofia alternati-boekin sortutako jostunen elkar-tea, enplegua sortu, ofizioa ikasi eta irakasteko asmoarekin. Herri-ko Etxetik eta Posta zerbitzutik hurbil, erdigunean kokatutako etxe bat da elkartearen egoitza,

eskuz egindako panelak ematen du ongi etorria, eta han dago ida-tzita etxe horretan zein duten lanbide: Joste-sorkuntza-birzikla-tze-atelierrak. Aurore Martin da elkarte horren sortzaileetariko bat, eta berarekin jarri dugu hitzordua, gaur egun zertan dabilen jakiteko.

Maulen sortua da Aurore, orain dela 35 urte, Zuberoan. Egun, Eiheralarren bizi da, hala ere, Na-farroa Beherean, eta Kanbon egi-ten du lan, Lapurdin; Ipar Euskal Herriko hiru lurraldeetako errepi-deak buruz ezagutzen ditu ia, ba-tetik, geografikoki eremu ttipia delako, eta, bestetik, ohitura han-dia dutelako lurrotako biztanleek alde batetik bestera ibiltzeko. Ha-la bada, Aurorek gaztaro osoa eman du harat-honat: «Politikan aritu naiz ainitz urtez, militan-tzian, herri batetik bestera joan-ji-nak egiten. Jateko lanak deitzen

Argazkiak: Sylvain SENCRISTO

ditugun horietan ere ibili izan naiz, ostalaritzan eta halako gauzetan». Hizketan hasi bezain las-ter aitortu digu aldatu egin dela bere bizitza, eta etxe horretako arropa batzuk bezala, bera ere birziklatze bidean ote dabilen iruditu zaigu, bere nortasuna berrasmutzen balego bezala, baina ez, aspaldiko kontu baten segida da oraingo hau. «Gaztetan, lau urteko formakuntza bat pasa nuen, jostun izateko; ikasketak egin ond-otik Ipar Euskal Herrian lan egi-tea nuen helburu, ikasitakoa praktikara eramateko, hori lortze-ko, ordea, hemendik joan behar nuen, eta ez nuen halakorik nahi. Urteak joan dira geroztik, hama-rretik gora». Eta josi gabe urte ho-riek guztiak egon ondoren, prak-tikarik galdu ote duen galdetu diogu: «Oker ez banaiz, badira 13 urte formakuntza amaitu nuela, baina etxean beti segitu dut gau-zak egiten, argi da nekienetik zer-bait galdu dudala, baina beste gauza asko bezala ahanzten ez den zerbait da hau, berriro hasi eta segidan etortzen zaizuna».

ORRATZETIK HARI ELKARTEA

Ez da jostun paperean ari, haatik, sentitu egiten du, pasioa ageri du langintza honi lotutako kontuak mahaiaren bestaldetik adierazten hasten denean, eta bere oroitzapen horiek izan dira egungo zereginaren abiapuntu: «Lan desberdinetan hainbeste urte pasa ondoren, gogoia neukan nire ametsa asetzeko, plazer hartzen baitut josten dudanean, hari eta arropa artean nabilenean. Donibane Garazin hasi nintzen informazioa biltzen, etorkizun hurbil batean zer egin nezakeen jakiteko, eta gaualdi batean Maiderrekin ukan nuen gaiari lotutako elkarriketa bat, biak ondorio berera ailegatu ginena, gainera, eta galdera pausatu genion elkar-ri, zergatik ez dugu guk munta-tzen jostunen kolektibo bat?».

Aurorek aipatzen digun Mai-der, Etxeberri da abizenez, Azkai-nen sortua, eta 1990eko hamar-kadan Piztu elkartearen partaide izandakoa. Ikusgarrien sorkuntza eta trukaketak bultzatzeko elkar-tea zen hura, eta besteak beste, Euskal Herria Zuzenean jaialdia jarri zuten abian.

«Gaztetan, lau urteko formakuntza bat pasa nuen, jostun izateko. Ondotik Ipar Euskal Herrian lan egitea nuen helburu, ikasitakoa praktikara eramateko, hori lortzeko, ordea, hemendik joan behar nuen, eta ez nuen nahi»

«Jostunen egoera larria zela ondorioztatu genuen, eta ez zela aterabide nahikorik haientzat, ez indibidualki, ezta kolektiboki ere. Isolamendua aipatzen genuen; adibidez, telefono aurkibidean ez dago jostunen atalik»

Biek ala biek proiektu bera bu-ruan ukanik, ez da harritzekoa Aurorek eta Maiderrek elkar ongi hartu izana. Bestalde, herriari es-tuki lotuak izanki, eta herriaren-tzat haien ahalegina eskaintzen jardun ostean, irtenbide indibi-dualaren xerka aritu orde, eta urrutira joan beharrik izan gabe, proiektu alternatibo eta kolekti-boa osatu izanak sortzen du ha-rridurarik guttien. Bide horretan, lehen urratsak azaltzea eskatu diogu Auroreri: «Maiderrek for-makuntza egina zuen. Argitu be-har da Ipar Euskal Herrian bi gu-ne daudela jostun formakuntza egiteko, Donibane Lohizunen bat eta Baionan bestea, helduentza-koa da lehena eta gazteentzako li-zeo profesionala bigarrena, baina, behin bukatuta, ez dago lan es-kaintzarik sektorean. Inportantea da hau, batez ere, ulertzeko zerga-tik sortu dugun gure proiektua. Maider etxean aritzen zen josten, eta lau pareta arteko bakardade-an josten aritzea biziki gogorra dela aipatu nahi nuke, hau da, bu-rua etengabe darabilkizu buelta-ka. Jostea kreazioa da bestalde, eta talde batean aritzeak dena errazten du, elkarrekin partekatu daitezke ezagutzak, bakoitzak ba-duelako besteak ez duen jakintza bat, eta batez ere trikimailuak, zailtasun eta oztopoei aurre egi-teko, edo produktu bat garatzeko. Bestela, iritzi desberdinek indartu egiten dute produktuaren proze-sua, zalantzak uxatzeko manera bat da, eta aterabide bat xerkatze-ko modurik egokiena».

Galderari izkin egin balio beza-la sentitu da momentu batez, bai-na ez dugu galdera errepikatzeko denborarik ukan, hizketan segitu baitu Aurorek: «Maiderrek ezagu-tzen zituen jostun batzuk, eta haiei deitu zien, 10 bat denera. Bildu ginen guztiak, bakoitzak be-re xedeak adierazi zituen elkarte hartan eta seik egin genuen au-rrera proiektuarekin. Horrela sor-tu genuen Orratzetik Hari elkar-tea orain dela urte eta erdi inguru. 27-35 urte artean gabiltza denak, eta elkartekideek bazuten beste lanbide bat honetara bildu aitzin, beraz, errekonbertsio mo-duko bat da. Egitura bat sortu be-har genuen lehenik eta behin, eta Bordelen ibili ginen ikasteko as-moarekin, Tolousen gero, baita Bilbon ere. Parisekoekin harre-manetan sartu ginen, bestalde... guk sortu nahi genuenaren gisa-ko elkarrekin nola funtzionatzen zuten ikasteko enbeia geneukan, zein egitura juridiko zeukaten eta zein zen guk behar genuena, hau da, kooperatiba izan edo elkar-te... eta lagungarria izan zitzaigun, ohartu baikinena badirela ehunka proiektu alternatibo, hau da, gure filosofia partekatzen dutenak eta gu baino lehenago sortuak. Mun-du bat dago hor kanpoan».

Kuriositatea piztu digu funtzio-natzeko manera desberdin ho-rien aipamenak, eta ezagutu di-tuzten proiektu horietakoren baten kontatzea eskatu diogu «Adibidez, Biarnoan, Arudy he-rrian, baserrien eremu galduan, alimaleko enpresa zaharkitu bat

dago; jabearengana joan ziren ko-lektibo bateko kideak, eta obrak egitearen truke espazio hori utzi zien jabeak. Gaur egun, 25 artisau elkartzen dira han, zurgintzan ari direnak, poterian, ehuntzan...bai-na baita antzerkian eta sorkuntza kulturalean ari direnak ere. Alfe-rrik galtzen ari diren eraikinak baliatzeko manera bat da, eta ate-rabiderik ez luketen artisauek au-kera bat ukaitekoa ere bai. Herria-ri bizitza eman, eta herritarrei ere bai».

Hizketan Biarnoraino joan ga-renez, urrun samar, etxerako bi-dea hartu dugu berriro, josteko makina batzuen artean kafea har-tzen dugun bitartean. Bidenabar, harrigarria iruditu zaigu hutsik zegoen etxe honen paretek zer nolako kolorea hartu duten Orra-tzetik Hari elkartekoen sorkun-tzekin, eta beren proiektuaren hastapenetara eramán gaitu be-rriro Aurorek. «Errobi inguruko herrietan aurkeztu genuen gure proiektua; Herriko Etxeei egoitza bat xerkatzen genuela adierazi genien. Bestalde, jostunengana joan ondotik, erradiografia erreal bat ukan genuen eta hura baliatu genuen errealitatea agertu ahal izateko, zehazteko zertan zen gaur egun jostungintza. Jostunen egoera larria zela ondorioztatu genuen, eta ez zela aterabide nahikorik haientzat, ez indibi-dualki, ezta kolektiboki ere. Isola-mendua aipatzen genuen; adibi-dez, telefono aurkibidean ez dago jostunen atalik, sortzaileen arlo-an ageri dira bakan batzuk, baina

ez berezko izenarekin. Jostunen sindikatua ez da gehiago Baionan, Paben baizik, eta edozein arazo duzularik, hara joan behar duzu. Honela, Kanboko herriko etxea izan zen erantzunik onena eman ziguna. Eta gure ideia hemen gauzatu dugu, tresneria dugu orain, alokairu apal bat, eta mutualizazio baten bidez beste jende bati utzi ahal diogu guztia-
ren erabilpena».

DENDA, TAILERRAK, ETA IKASTAROAK

Etxe osoa baliatzen dute elkarte-koek, biltzen joan diren arropa metatu dute ganbaran, azpiko zati batean lan egiteko espazioa egokitu, eta beste zatian haiek sortu, edo eraldatu dutena saltzeko denda ireki dute. «Hasieran pentsatzen genuen bi sare eduki beharko genituela, bi iturri, bata partikularra eta bestea enpresa mundukoa, arropa lortzeko eta hondakina bereizteko, bazter utzitako arropa eta soberakinak berreskuratu ahal izateko. Publizitaterik egin ez, eta eskean ibili gabe, ordea, ohartu gara arropa piloa bildu daitekeela, uste genuena baino askoz gehiago; 4 urterako lana dugu orain arte han eta hemen bildu dugun guztia-

kin». Behin arropak bilduta, lantze prozesua hasten da, eta nola antolatzen diren galdetu diogu, nahiko lan badelako saltzea, sortzea eta ikastaroak ematea, beraz, lehenetasuna zerk duen jakin nahi genuke. «Denak du garrantzia guretzat, sortzeak, ikasteak, eta irakasteak. Ez gara marka bat sortzen ari, produzitzeko eta kontsumitzeko bide desberdin batzuk proposatzen baizik. Zerbitzu desberdinak eskaintzen ditugu hemen. Bada sorkuntzarako zerbitzua, adibidez, eta dendan saltzeko aukera ere ematen dugu, artisauei, beren produktuak sal ditzaten gune bat eskainita. Agian, jantzi berezi bat da zuk nahi duzuna, ezkontza baterako propio edo ospakizun baterako propio. Zatoz hona eta neurrirra eginen dizugu gustuko duzun hori. Jantziak konpontzen ditugu, bestalde... horiek guztiak produkzioari begirakoak dira. Elkarre bat garenez, eta transmisioan aritu nahi genuenez, ikastaroak ematen ditugu, tailerrak sortzen ditugu, jakinik jostun ofizioa galtzen ari den zerbait dela. Sei makina ditugu zerbitzu librean, eta hilean 40 euro ordainduta nahi duen orok erabil

ditzake. Jostunentzat makina profesionalak ditugu, beste elkarreentako animatzaileak ere baditugu, hilean bi aldiz ehuntze tailerra muntatzen dugu, transformazioa edo kustomizazioa lantzeko tailerrak ere eskaintzen ditugu; adibidez, galtza pare bat eskuko zorro bihurtzeko prozesua ikasteko. Trikotatzeko kurtsuak ere badira, kakorratzare-nak....». Dendara joan gara orduan, eta han ageri dira behin kamiseta zirenak, orain soineko luze bilakatuak, edo kaltzontzilo, baita kulero ere; paparrean erakusgai zegoen irudi edo esaldia ipurdia-
ren partean ageri da aldaketarekin, edo atalik intimoena estaltzen duen aitzineko zatian, bestela. Levis galtza urdin argi batzuk ikusi ditugu gero, eskuko zorro bihurtu direnak oraintsu, baina galtza izan zirela antzematen zaiela beti ere. Hau izanen da lehen aipatu digun transformazioa. Kamiseta maukekin egingako ileko zintak, haurrentzako jantziak, jertseen zatiekin sortutako eskularruak, kortinekin egindako gona luzeak... denetik dago salgai, eta horiek guztiak zer nola egin asmatzeko gogoeta

dezente egina dutela aitortzen diogu, baina «guk ez ditugu asmatzen horiek guztiak, jakina; Internetean bilatu eta handik ateratzen ditugu ideia anitz», erantzun digu segidan. Hau guztia salduta duintasunez bizi ote daitekeen galdetu diogu gero. «Zer gertatzen den gure lanarekin? Hemen eta orain, ezinezkoa dela jostun gisa bizitzea, biziki garestia delako egiten duguna, edo bestela, jostetik bizi direnek haien produktua luxuzko denda batzuei saldu behar dietelako. Koreatik, Tailandiatik, oro har, kanpotik heldu diren jantziak biziki merkeak dira; gaur egun, bost eurotan eros dezakezu prak pare bat, eta soineko bat hamar eurotan, beraz, lanean ari denak xentimo gutxi batzuk irabaziko ditu salmenta horrekin, eta gure gizartean ezinezkoa da ateratako xentimo horiekin bizitza aurrera ateratzea. Kaltzontzilo edo kulero bat hiru eurotan atzeman dezakezu, eta guk ordu bat, edo ordu eta erdi behar dugu halako bakar bat egiteko. Beraz, lanean iragandako denborari etekin bat ateratzea biziki zaila da. Gure produktuetan, jantzia egiteko behar izan den denbora markatzen dugu, horrela, erosten duenak salneurri hori justua denentz neur dezan». Eskuetan media beltz eta marroiak hartuta lurreko tapisa egiten du hizketan segitzen duen bitartean Aurorek. «Ehunak lortu, ordaindu, eta horri guztiari lanorduak gehituz gero, ezinezkoa da kalitatezko arropa prezio merkean ekoiztea hemen. Horregatik bururatu zitzaigun bigarren eskuko arropak jaso eta beste erabilera bat ematea. Bigarren eskuko arropa esaten diegu, baina gehienetan berri-berriak dira. Bestalde, bagenekien biziki zaila izanen zela proiektu hau aurrera ateratzea, baina ilusioa dugu, eta aitzina segituko dugu, konpromisoa baita gure helbururik lehena, lana sortzea dugu xede, enplegua sortu nahi dugu, ia galtzear den jostungintzari eutsi. Horretarako, badakigu hilabete asko dirusaririk gabe pasa beharko ditugula, baina iragaten dugun egun bakoitza, azken helburua lortzeko garaipen bat da».